

De toetsen worden *demonstration tasks*. We gaan studenten voortaan beoordelen op het ‘bekwaam mondeling en schriftelijk communiceren in een voor hen kenmerkende beroepssituatie’. Er komt een honderdpuntscore. Een task levert maximaal vijftien punten op, de eindtoets levert maximaal 55 punten op. Herkansingen zijn toegestaan, maar alleen tijdens de volgende cursusronde. Voor de bepaling van het gewenste niveau van de taken gebruiken we het ERK. De voorbeeldsituaties die we daarin vinden, bouwen we om naar specifieke hospitalitytaken.

Studenten moeten aan de slag. Per periode van zeven weken doen ze drie *demonstration tasks*, waarvoor ze zich voorbereiden via *training tasks* tijdens de les. De *demonstration tasks* toetsen vocabulaire en grammatica uit de *training tasks*, maar de opdracht zelf bevat enkele nieuwe onderdelen waardoor studenten de *training task* niet exact uit het hoofd leren. Studenten zijn voor de oefentaken bezig met het leren van *functional phrases* (bijvoorbeeld voor een discussie), het opbouwen van een specifieke woordenschat rondom het onderwerp van de taak (bijvoorbeeld een businessplan voor een koffieoutlet) en het oefenen met de belangrijkste grammaticale structuur voor de taak (bijvoorbeeld *conditional sentences* voor het bespreken van een plan). De mondelinge *demonstration task* vindt plaats in kleine groepjes, waarbij de docent per student een beoordelingsformulier invult. Een groep van vijftien studenten kan in twee lessen worden getoetst. De schriftelijke *demonstration task* gebeurt in de klas. Toegestaan hulpmiddel is de eerder ingeleverde *training task*. Verder is er één kennistoets in de tentamenperiode, om ervoor te zorgen dat studenten de meer algemene grammatica en woordenschat instuderen.

Het beweegt, maar danst het?

In het najaar van 2008 blikken we terug op drie semesters. Is het systeem dynamisch? De minpunten:

- We investeren veel tijd in het ontwikkelen van de tasks.
- Het corrigeren van schriftelijke tasks leidt tot piekbelasting.
- Het bijhouden van de puntenscores vereist discipline.
- Studenten kunnen ‘minimaal-specifiek’ leren voor de tasks. Het is lastig hen te motiveren om ‘maximaal-algemeen’ Engels te leren.

De pluspunten:

- Het slagingspercentage is omhoog: van 45 naar 70 procent.
- Het aanwezigheidspercentage is omhoog: van 20 naar 90 procent.

- Studenten waarderen de taken als leuk, concreet en ‘leerbaar’.
- De taken brengen de beroepspraktijk tot leven.
- Het is leuker lesgeven: we zien studenten die de taken goed voorbereid uitvoeren. Wij geven meer feedback dan instructie.
- De tasks zijn zowel haalbaar als uitdagend voor studenten met uiteenlopende niveaus.

De voorzichtige conclusie: het beweegt, maar het danst ook. Studenten lijken duurzaam geactiveerd. Het nieuwe systeem leert studenten hoe ze zich op een beroepstaak kunnen voorbereiden, ook nadat ze Engels hebben afgesloten. Het leert een student bewust na te denken over de opdracht die voor hem ligt: bijvoorbeeld een overleg met een managementteam. Hij moet nadenken over de vereiste standaarduitdrukkingen, het onderwerp en het daarbij horende vocabulaire, en over de vereiste grammaticale structuren. Hij weet dat hij alles moet gaan oefenen om succesvol te kunnen presteren.

Bouwplan: een flexibel systeem

Inmiddels zijn we alweer bezig met de verbeterpunten. Samen met nieuwe collega’s zoeken we kritisch naar het optimale programma. Wellicht is er toch nog een ‘maximaal-algemene’ component nodig. Nu vast delen we graag met u ons kinderlijk eenvoudige bouwplan voor een ‘knikkerbaan’ die iedereen in beweging krijgt.

Zet een tijdslijn uit en bedenk een aantal taken die getoetst kunnen worden. Leid taken af uit de situaties van het Europees Referentiekader. Kies daarbij niveaus die bij je doelgroep passen. Bedenk een setting die je doelgroep aanspreekt. Zorg verder voor oefensessies en *demonstration tasks*, waarbij die laatste een klein beetje afwijken van de oefentaken.

Gebruik ook aansprekende (YouTube)filmpjes die inhoudelijk aansluiten bij de taken. Studenten werden bij ons bijvoorbeeld enorm gemotiveerd door een aflevering van *The Apprentice*, waarin het voorbeeldteam een strategie besprak om zo veel mogelijk winst te halen uit het verkopen van koffie in Londen.

Het is bovendien aan te raden een vast taskmodel te gebruiken, bijvoorbeeld: *title, CEFR learning goals, CEFR level, grammar focus, task setting, roles, role briefing, vocabulary sources*. Maak ten slotte een beoordelingsformulier waarmee studenten punten scoren op functionele ERK-doelen, *grammar focus* en specifiek vocabulaire. ■

Beoordelingsformulieren en het taskmodel zijn te verkrijgen bij Bastienne Bernasco, <s.h.c.m.bernasco@saxion.nl>.

Het rapport ‘Over de drempels met taal en rekenen’ van de commissie-Meijerink geeft meer duidelijkheid over wat er van leerlingen verwacht mag worden op het gebied van taal- en rekenvaardigheid. Maar hoe geef je hier concreet invulling aan? In Rotterdam wordt in het project ‘Elkaars taal spreken’ het rapport gebruikt om doorlopende leerlijnen taal te formuleren en hiermee in de praktijk aan de slag te gaan.

AAN DE SLAG met ‘Over de drempels met taal en rekenen’

Mignon van Hasselt & Marijke Bakker

In januari 2008 presenteerde de commissie-Meijerink het rapport *Over de drempels met taal en rekenen*. De commissie draagt de naam van Heim Meijerink, voormalig hoofdinspecteur voortgezet onderwijs en recentelijk voorzitter van de Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen, zoals de commissie-Meijerink officieel heet.

Het sectiebestuur Nederlands van Levende Talen toonde zich in een brief aan de minister enthousiast over de duidelijkheid die het rapport verschaft, maar dringt aan op empirische onderbouwing en een betere werksituatie van de docent Nederlands. Maar wat moeten leraren in het voortgezet onderwijs nu met dit rapport? Wat kun je er meer mee doen dan afwachten hoe het examen Nederlands er gaat uitzien?

In dit artikel laten wij aan de hand van het project ‘Elkaars taal spreken’, waarbij de CED-groep betrokken was, ook zien dat het rapport *Over de drempels* wel degelijk een belangrijke en waardevolle rol kan spelen in de dagelijkse onderwijspraktijk.

De referentieniveaus

Het rapport *Over de drempels* geeft aan wat leerlingen op belangrijke overgangsmomenten in hun schoolloopbaan voor de verschillende vaardigheden (lezen, luisteren, spreken, schrijven, gesprekken voeren) moeten kennen en kunnen op het gebied van taal. De commissie is uitgegaan van vier belangrijke overgangsmomenten in het onderwijs, de ‘drempels’. Deze zijn: van po naar vo (twaalf jaar); van vmbo naar mbo of van onderbouw vo naar tweede fase havo/vwo (zestien jaar); van havo of mbo 4 naar hbo (zeventien jaar); van vwo naar wo (achtien jaar). Voor deze vier drempels zijn vier referentieniveaus opgesteld:

- niveau 1F: moet gehaald zijn aan het eind van het basisonderwijs;
- niveau 2F: moet gehaald zijn aan het eind van vmbo-bb/-kb en mbo (niveau 1/2), niveau 2S moet gehaald zijn aan het eind van vmbo-tl/-gl;
- niveau 3F: moet gehaald zijn aan het eind van de havo of eind mbo (niveau 4);
- niveau 4F: moet gehaald zijn aan het eind van het vwo.

Steeds meer vmbo-scholen werken samen met mbo's om taalbeleid en taaldidactiek op elkaar af te stemmen

Het F-niveau is het fundamentele niveau. Dit betekent dat leerlingen minimaal over dit niveau moeten beschikken om maatschappelijk goed te kunnen functioneren. Dit niveau is zo gedefinieerd dat het haalbaar is voor 75 procent van de leerlingen. Naast het F-niveau is er ook nog een S-niveau. Dit is een streefniveau dat is opgesteld voor leerlingen die net iets meer aankunnen. Het S-niveau moet haalbaar zijn voor 50 procent van de leerlingen.

Het rapport beschrijft bij elk niveau de deelvaardigheden 'spreken', 'schrijven', 'lezen', 'luisteren' en 'gesprekken voeren'. Vervolgens wordt er bij elke deeltaalvaardigheid ingegaan op de kenmerken ervan. Wat moet een leerling beheersen van de verschillende aspecten van die deeltaalvaardigheid? Voor de vaardigheid 'lezen' worden bijvoorbeeld bij elk niveau de kenmerken van de teksten (tekstsoorten en dergelijke) en kenmerken van de taakuitvoering (woordenschat, interpreteren, samenvatten en dergelijke) beschreven. Op die manier wordt duidelijk wat een leerling precies moet kennen en kunnen, en wordt de doorlopende lijn in het onderwijs duidelijker zichtbaar.

In het voorwoord bij het hoofdrapport beveelt de commissie de overheid aan deze niveaubeschrijvingen dwingend voor te schrijven. De eerste aanbeveling in het hoofdrapport luidt dan ook: 'Voer onze niveaubeschrijvingen in.' De minister heeft dit advies overgenomen en heeft besloten dat de referentieniveaus leidend worden in het onderwijs. Het rapport maakt ons inziens echter weinig concreet wat docenten in het voortgezet onderwijs nu precies met het rapport kunnen doen.

Eisen opschrijven?

Sinds het verschijnen van het rapport zijn er al enkele ontwikkelingen rondom de referentieniveaus gaande. Ten eerste heeft het ministerie in april 2008 bepaald dat de niveaus uit het rapport leidend gaan worden voor het hele onderwijs. Ten tweede heeft het ministerie bepaald dat er een verplichte eindtoets voor het basisonderwijs komt, zodat voor elke leerling die start in het voortgezet onderwijs, duidelijk is wat zijn of haar taal- en rekenniveau is. Ook in het mbo moet er een centraal examen voor taal en rekenen komen. De discussie hierover is in volle gang: hoe verhoudt een centraal examen zich

tot de invoering van competentiegericht onderwijs? Hoe sluiten de niveaus in de beroepsprofielen en in de beschrijving van *Leren, Loopbaan, Burgerschap* aan op het referentiekader dat *Over de drempels* biedt? Hoe streng gaan taal en rekenen meetellen? Is het mogelijk dat een leerling die het beoogde taalniveau niet haalt, het mbo-diploma wordt onthouden?

Nu al merken docenten Nederlands als tweede taal in schakeltrajecten dat sommige mbo-opleidingen de ingangseisen voor taal opschroeven. Met harde eisen alleen komen de leerlingen met een achterstand echter niet verder. Sterker nog, zij zouden een nog groter risico lopen om zonder diploma de school te verlaten. Want, hoewel *Over de drempels* met geen woord rept van een achteruitgang in taalvaardigheid, blijkt uit onderzoek van CINOP in 2004 dat een derde deel van de mbo-leerlingen het mbo-diploma niet haalt als gevolg van onvoldoende beheersing van het Nederlands. Om dat te voorkomen werken steeds meer vmbo-scholen met mbo's samen om taalbeleid en taaldidactiek op elkaar af te stemmen.

De grote meerwaarde die het rapport voor het onderwijs juist hiervoor kan hebben, dreigt door deze discussies over de examens enigszins ondergesneeuwd te raken. *Over de drempels* biedt namelijk voor het eerst een school- en opleidingsoverstijgend kader, waarin alle verschillende niveaubeschrijvingen en leerlijnen zijn samengebracht. Dat maakt het een goed instrument voor afstemming tussen verschillende vakken en voor scholen die werken aan doorlopende leerlijnen. Omdat in het rapport de doelen en functieniveaus in dezelfde taal zijn beschreven en op elkaar voortbouwen, is er nu voor aanleverende en ontvangende scholen een instrument om sneller en completer aan elkaar duidelijk te maken wat een leerling moet kunnen op het gebied van taal en rekenen. Er is immers geen discussie meer over welke eisen en normen 'het meest' gelden, en er wordt minder langs elkaar heen gepraat.

Een voorbeeld

Sinds het schooljaar 2007–2008 is de CED-Groep vanuit het door de gemeente Rotterdam gefinancierde project 'Robuuste aanpak taal/lezen' betrokken geraakt bij het project 'Elkaars taal spreken'. Dit is een samenwer-

kingsproject tussen twee mbo's (Albeda College en ROC Zadkine) en vier Rotterdamse vmbo-scholen (OSG Nieuw Zuid, ZPC Rotterdam, Penta College De Oude Maas en Melanchthon). Gezamenlijk werken zij aan het opzetten van een doorlopende taalleerlijn. De docenten van mbo en vmbo staan voor dezelfde uitdaging, dus het ligt voor de hand om gezamenlijk op te trekken om het taalniveau van de leerlingen te verhogen en het beter aan te laten sluiten op de praktijk van het beroep.

Om die samenwerking en uitwisseling tussen het mbo en vmbo beter te laten verlopen, zijn er binnen het project werkgroepen gevormd, waarin docenten van zowel mbo als vmbo zitting hebben. We hebben het dan niet alleen over de taaldocenten! Zij kunnen die doorstroming natuurlijk niet in hun eentje bewerkstelligen. Ook de vakdocenten schuiven aan. Want hoewel zij het niet altijd beseffen, speelt taal ook een grote rol in hun vak. Zij geven hun instructie immers door middel van taal, leerlingen moeten bij hen verslagen schrijven, presentaties geven enzovoort. Dit gebeurt allemaal met behulp van taal. Als ook in de vaklessen aandacht wordt gegeven aan taal, door bijvoorbeeld leerlingen met behulp van een schrijfkader extra steun te geven bij het schrijven van een verslag, zorg je ervoor dat er op een eendrachtige en samenhangende manier aan taalvaardigheid wordt gewerkt.

In de werkgroepen is het rapport *Over de drempels* een goed instrument voor gezamenlijke afstemming. Aan de hand van de referentieniveaus kon bijvoorbeeld in kaart worden gebracht of een bepaald vakboek al dan niet te hoog gegrepen was voor de leerlingen. Ook bij het afstemmen van de vele verschillende beoordelingslijstjes die in gebruik zijn voor taaltaken bewijst het rapport goede diensten: er is nu een kader dat boven de partijen staat. Het gesprek gaat niet meer over: wie heeft er gelijk, maar over: hoe werkt dit punt uit in de praktijk bij verschillende vakken.

Het rapport *Over de drempels* is bij de meeste scholen nog tamelijk onbekend. Dat is ook niet zo gek, het is immers nog heel nieuw. Maar voor de scholen die deelnemen aan het project 'Elkaars taal spreken' leeft het rapport volop en blijkt het van grote waarde. De werkgroepen zijn begonnen met het aftasten van elkaars manier van lesgeven en aanpak van problemen. Op Penta College De Oude Maas zijn de werkgroepen momenteel bezig met het screenen van hun lesmateriaal. Het lesmateriaal is hiervoor bekeken aan de hand van de niveaubeschrijvingen van *Over de drempels*. Na een analyse van het lesmateriaal kan de werkgroep bijvoorbeeld tot de conclusie komen dat het theorieboek een

hoger taalniveau heeft dan het niveau dat bij de leerlingen verondersteld mag worden. Dit betekent dat er iets met dit lesmateriaal moet gebeuren. Er kan bijvoorbeeld gekozen worden voor het aanpassen van het materiaal of het aanschaffen van materiaal dat beter past bij het niveau van de leerlingen. Daarnaast probeert de school de leerlingen taalvaardiger te maken aan de hand van de principes van taalgericht vakonderwijs.

Afstemming

Op OSG Nieuw Zuid zijn de werkgroepen momenteel bezig zich in elkaars exameneisen te verdiepen. De docenten van de werkgroep hebben kennisgenomen van de referentieniveaus én van het raamwerk Nederlands, dat voor het mbo is ontwikkeld. Zij willen namelijk toewerken naar didactische afstemming, onder andere door te werken aan de afstemming van de aanpak van taaltaken, door stappenplannen en beoordelingslijsten. De beschrijvingen van de referentieniveaus zijn daarbij een handig aanknopingspunt. In eerdere afstemmingsprojecten was men altijd veel tijd kwijt met het begrijpen en vergelijken van elkaars eisen. Nu is er een instrument dat boven de partijen staat, en daardoor komt de discussie veel sneller uit bij de vraag: wat doe jij hiermee in de les. Daar moet immers het echte werk gebeuren: de taalontwikkeling van de leerlingen stimuleren.

Werkbelasting

Zowel het rapport *Over de drempels* als het werken ermee is nog allemaal heel nieuw en er moet nog veel werk worden verzet. Voorzitter van het sectiebestuur Nederlands van Levende Talen Margot de Wit pleit in haar brief aan minister Plasterk dan ook terecht voor onderzoek naar en aandacht voor de werkbelasting van de docent Nederlands, 'van oudsher de zwaarst belaste docent in het voortgezet onderwijs'. Want docenten kunnen met *Over de drempels met taal en rekenen* nu al werken aan afstemming en doorlopende leerlijnen, maar dan moeten ze hierin wel voldoende gefaciliteerd worden. Het zou namelijk jammer zijn als de didactische afstemming en het werken aan doorgaande leerlijnen spaak loopt doordat docenten geen tijd hebben voor overleg. Afstemming gebeurt immers niet achter het bureau. Er is tijd en geld nodig om ervoor te zorgen dat het rapport van de commissie-Meijerink echt gaat landen in het onderwijs. ■

Voor meer informatie over het project 'Elkaars taal spreken' en de 'Robuuste aanpak taal/lezen' kunt u contact opnemen met Marijke Bakker, <ma.bakker@cedgroep.nl>, en/of Mignon van Hasselt, <mignon.vanhasselt@cedgroep.nl>. Zie ook ons dossier 'Doorlopende leerlijnen', te vinden via <www.cedgroep.nl>.